

Asia

Kuluttaja-asioista vastaavien ministereiden epävirallinen videokokous 7.12.2020

Kokous

Epävirallinen kuluttaja-asioista vastaavien ministereiden kokous

Kuluttaja-asioista vastaavien ministereiden epävirallisen videokokouksen 7.12.2020 aiheena oli komission uusi kuluttaja-asioiden toimintaohjelma - kuluttajien selviytymiskyvyn vahvistaminen kestävän elpymisen varmistamiseksi. Puheenjohtajamaa Saksa oli toimittanut ennen kokousta tausta-asiakirjan, jossa esitetyssä kysymyksessä jäsenvaltioita pyydettiin arvioimaan, miten kuluttaja-asioiden toimintaohjelman painopisteiden ja toimenpide-ehdotusten valinnassa on onnistuttu huomioimaan paitsi kiihtyvä digitalisaatio, myös YK:n kestävän kehityksen tavoitteet (Agenda2030) sekä Covid-19-pandemiasta saadut kokemukset.

Ministerit keskustelivat toimintaohjelmasta ensimmäistä kertaa ja sen sisällöstä käytiin yleinen näkemystenvaihto. Ennen jäsenvaltioiden puheenvuoroja kuultiin kaksi esitystä ja kaksi alustavaa puheenvuoroa. Jäsenvaltioiden puheenvuorot olivat hyvin yhdenmukaisia ja kaikki kannattivat uuden toimintaohjelman painopisteitä ja toimenpide-ehdotuksia. Keskustelu painottui vihreään siirtymään, digitaaliseen muutokseen ja Covid-19-pandemiaan liittyviin toimenpide-ehdotuksiin.

Seuraava puheenjohtajamaa Portugali totesi aikovansa edistää uuden toimintaohjelman toimeenpanoa aktiivisesti puheenjohtajuuskaudellaan. Tavoitteena on tuoda neuvoston päätelmät helmikuun kilpailukykyneuvostoon 25.2.2021. Seuraava kuluttaja-asioista vastaavien ministereiden epävirallinen kokous järjestetään 15.3.2021.

Puheenjohtajamaa Saksa painotti sekä alku- että loppupuheenvuoroissaan uuden toimintaohjelman ajankohtaisuutta ja tehokkaan toimeenpanon tärkeyttä niin vihreän ja digitaalisen kaksoissiirtymän kuin Covid-19-pandemiasta elpymisen tueksi. Loppupuheenvuorossa todettiin, että kaikki jäsenvaltiot pitävät toimintaohjelmaa tervetulleena ja sen tehokasta toimeenpanoa keskeisenä.

Saksan liittovaltion oikeus- ja kuluttajansuojaministeri *Christine Lambrecht* korosti alkupuheenvuorossaan Covid-19-pandemian huomattavia vaikutuksia sekä kuluttajakäyttäytymiseen että kuluttajien toimintaympäristöön. On tärkeää, että erityisesti verkossa lisääntyviin petoksiin ja harhaanjohtavaan markkinointiin puututaan. Tässä suhteessa alustatalouksien sääntely ja sähköisiä palveluita koskeva Digital Services Act -ehdotus on keskeinen. Uuden toimintaohjelman kokonaisvaltainen lähestymistapa ajankohtaisiin haasteisiin on kannatettava. Saksa osallistuu toimintaohjelman toimeenpanoon aktiivisesti yhteistyössä tulevien puheenjohtajamaiden kanssa.

Presidentti *Tarja Halonen* puhui uudesta toimintaohjelmasta osana yleismaailmallisia trendejä sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteita. Puheenvuorossa todettiin, että kokonaisvaltaisen

lähestymistapansa ansiosta uusi toimintaohjelma on yhteydessä lukuisiin eri kestävän kehityksen tavoitteisiin. Samasta syystä toimet ovat positiivisella tavalla keskinäisriippuvaisia; yhtä toimintaohjelman toimenpide-ehdotusta edistettäessä edistetään samalla yhtä tai useampaa kestävän kehityksen tavoitetta. Presidentti toi esiin globaaleja kulutuskäyttäytymisen sekä tuotannon rakenteiden muutoksia sekä näiden yhteisvaikutuksia ja syy-seuraussuhteita, joilla on tuhoisia vaikutuksia yleisille eduille. Näitä ovat erityisesti ruoantuotannon kestävämmäisyys aina maankäytöstä kulutustottumuksiin saakka. Ratkaisuja on onneksi olemassa useita, joista yksi on kuluttajien luotettava ja aktiivinen tiedottaminen kulutus päätöksentekoon vaikuttavista tekijöistä koko arvoketju huomioiden. Kestävien valintojen tekeminen pitäisi tehdä mahdollisimman helpoksi. Tässä yhteydessä presidentti mainitsee esimerkiksi WWF:n käyttämät kestävän kalastuksen liikennevalo –indikaattorit. EU voi vaikuttaa myös elintarvikkeiden kestäväan ja oikeudenmukaiseen kulutusketjuun. Elintarviketeollisuuden lisäksi tekstiiliteollisuus on kriittinen ala. Kestäviin innovaatioihin sekä kestäväan tuotantoon kannustaminen on tärkeää. Tavoitteet ja juurisyöt ovat kaikkien tiedossa, joten nyt tarvitaan poliittinen tahtotila sekä eri tahojen mobilisointia aloitteiden läpiviemiseksi.

Dennis J. Snower Global Sollutions Initiative -yhtiöstä puhui kuluttajansuojasta verkossa ja digitalisaation mukanaan tuomista ongelmista. On selvää, että tällä hetkellä kuluttajansuojan taso on matalampi verkkoympäristössä, ja kuluttajien oikeutta tehdä turvallisia ja luotettavaan tietoon perustuvia valintoja tulisi edistää. Harhaanjohtava markkinointi, algoritmien väärinkäyttö, disinformaatio ja vihapuhe edellyttävät puuttumista verkkotoimijoiden toimintaan. Samalla on turvattava tasavertaiset kilpailunedellytykset. Sähköisiä palveluita koskeva Digital Services Act –ehdotus ja sähköisiä markkinoita koskeva Digital Markets Act –ehdotus ovat askel oikeaan suuntaan. Ongelmat ovat kuitenkin myös rakenteellisia, sillä nykyinen verkkotoimintaympäristö luo kuluttajan kannalta haitallisia kannustimia ja alustapalvelujen tarjoajien sekä mainostajien intressit eivät useinkaan ole kuluttajien intressien mukaisia. Kuluttajista ilmaiseksi kerättävä tieto on toimijoille valuuttaa. Olisi tärkeää, että kuluttajien henkilötietojen sekä kulutustottumuksia koskevien tietojen käyttö olisi paremmin kuluttajien itsensä hallittavissa. Erilaisten verkkoyhteisöjen jäsenten tulisi myös voida vaikuttaa enemmän yhteisön tai alustan sisältöön. Kaikkiin näihin haasteisiin voidaan osin vastata pyrkimällä asymmetrioiden häivyttämiseen, laajaan tietosuojaan sekä tehokkaaseen neuvontaan ja valvontaan.

Seuraavaksi puheenvuoron piti oikeus- ja kuluttaja-asioista vastaava komissaari *Didier Reynders*, joka kertoi lyhyesti uuden toimintaohjelman sisällöstä ja viidestä valitusta painopisteestä: 1) vihreä siirtymä, 2) digitaalinen muutos, 3) kuluttajien oikeuksien parantaminen ja täytäntöönpano 4) tiettyjen kuluttajaryhmien erityistarpeet ja 5) kansainvälinen yhteistyö. Komissaari korosti kuluttajien aktiivista roolia kaksoissiirtymässä, jota he voivat toteuttaa sitä tehokkaammin mitä kattavampi kuluttajansuoja ja kuluttajien luottamus markkinoihin ja markkinatoimijoihin on. Kyse ei ole tietyn elämäntavan vaatimisesta, vaan vaikuttamismahdollisuuksien antamisesta. Kuluttajien lisäksi on huomioitava myös yritysten ja arvoketjujen kestävyys sekä eettisistä ja ekologisista näkökulmista. Kestävien tuotteiden on oltava kaikkien saatavilla ja yrityksille on luotava kannustimia mennä lakisääteisiä velvoitteita pidemmälle.

Komissaari toteaa, että vihreän siirtymän osalta erityisesti kiertotalousohjelma sekä kuluttajien vaikuttamismahdollisuuksien lisäämistä koskevat aloitteet ovat keskeisiä. Lisäksi kuluttajia tulee suojata muun muassa viherpesulta ja tuotteiden korjattavuutta tulee kehittää, vaikka kestävän tuotannon tulee olla ensisijaista. Digitaalisen muutoksen haasteita ovat erityisesti algoritmien avulla kohdennettu markkinointi ja kuluttajakäyttäytymisen profilointi ilman suostumusta. Tältä osin hyvän yhteistyön verkkoalustojen sääntelyn osalta tulee jatkua. Myös tekoälyä koskevat aloitteet sekä yleisen tuoteturvallisuudirektiivin päivittäminen ovat keskeisiä, kuten myös kuluttajaluottoja koskeva sääntely. Covid-19-pandemian myötä verkkohuijauksia on yhä enemmän, eivätkä kaikki toimijat noudata edes kuluttajansuojan ns. perussääntöjä. Tarvitaan yhdenmukaiset käytännöt ja työkalut asiattomien verkkokäytäntöjen havaitsemiseen ja hallitsemiseen; tässä yhteydessä tekoälyn

hyödyntäminen ja riittävät resurssit ovat tärkeitä. Myös kuluttajajärjestöjen toimintaa on tuettava kuluttajien kollektiivisten intressien suojaamiseksi. Komissio tulee tekemään tiivistä yhteistyötä uuden toimintaohjelman toimeenpanemiseksi läpi puheenjohtajuuskausien.

Lopuksi Euroopan parlamentin sisämarkkina- ja kuluttajansuojavaliokunnan (IMCO) uusi puheenjohtaja *Anna Cavazzini* piti lyhyen puheenvuoron, jossa hän painotti uuden toimintaohjelman tärkeyttä ja sen saamaa tukea parlamentissa. Puheenvuorossa tuotiin esiin jo yllä mainittuja haasteita ja lisäksi korostettiin Covid-19-pandemiasta johtuvia matkailusektorin ja matkustajien oikeuksien toteutumisen haasteita. Jotta digitaaliseen muutokseen voidaan vastata tehokkaasti, on tärkeää saada myös lisää tutkimustietoa tekoälyyn perustavien järjestelmien toiminnasta ja tiedon laadusta. Lisäksi korostetaan, että siirtyminen kiertotalouteen riippuu olennaisesti kuluttajista ja että ehdotetut toimenpiteet vaikuttavat tältä osin olevan yhdenmukaisia kuluttajien toiveiden kanssa. Tuotteiden suunnittelun ja korjattavuuden lisäksi on huomioitava myös päivitykset ja takuut.

Alustusten jälkeen kukin jäsenvaltio käytti uutta toimintaohjelmaa koskevan yleisluontoisen puheenvuoron, joissa poikkeuksetta kaikissa sekä aloitetta että valittuja painopisteitä tuettiin. Jotkin jäsenvaltiot painottivat tiettyjen aloitteiden tärkeyttä; esimerkiksi matkailusektorista riippuvaiset maat korostivat aktiivisia toimia Covid-19-pandemiasta toipumiseksi. Useat jäsenvaltiot kannattivat toimenpideohjelman kokonaisvaltaista lähestymistapaa sekä korostivat tehokkaan ja johdonmukaisen toimeenpanon tärkeyttä, Suomi mukaan lukien. Myös kuluttajansuojan näkemistä globaalissa kontekstissa pidettiin kannatettavana. Useassa puheenvuorossa keskityttiin erityisesti digitaalisen muutokseen ja verkkoympäristön sääntelytarpeeseen, minkä lisäksi myös ympäristö- sekä terveystietojen luotettavuuden ja todennettavuuden tärkeyttä korostettiin. Jäsenvaltiot jakavat näkemyksen myös siitä, että tehostunut tietojenvaihto ja yhteistyö ovat tärkeitä toimintaohjelman toimeenpanossa. Todetaan, että talous elpyy sitä nopeammin mitä nopeammin kuluttajat elpyvät ja alkavat taas luottaa markkinoihin. Covid-19-pandemiasta johtuviin välittömiin tarpeisiin on vastattava pidemmän aikavälin tavoitteita ja kaksoissiirtymää unohtamatta, ja eri toimien välisiin synergioihin on pyrittävä.

Suomen ohella joissain puheenvuoroissa todettiin, että sääntelyä valmisteltaessa on tärkeää huomioida tieto ja ymmärrys todellisesta kuluttajakäyttäytymisestä. Suomi korosti puheenvuorossaan, että toimeenpanossa tulee huomioida tarkoituksenmukainen tasapaino yritysten ja kuluttajien etujen välillä. Yleisen kannatuksen lisäksi Suomi totesi toimenpide-ehdotusten tukevan sekä vihreää että digitaalista siirtymää ja kansainvälisiä kestävä kehityksen tavoitteita. Suomi piti myös kuluttajasääntelyn päivitystarpeen arviointia Covid-19-pandemian johdosta hyvänä, minkä lisäksi Suomi korosti lainsäädännön selkeyden sekä ylivelkaantumiseen puuttumisen tärkeyttä. Suomi piti yhtä lailla kuluttajien oikeuksien turvaamista alustataloudessa tärkeänä ja korosti sitä, että digitaalisia keinoja tulee hyödyntää aloitteiden toimeenpanossa innovaatiomyönteisellä ja teknologianeutraalilla tavalla. Suomi kertoi myös omista ylivelkaantumista koskevista toimistaan ja osoitti tukensa muun muassa velkaneuvonnan saatavuutta ja kulutusluottodirektiivin päivittämistä koskeville aloitteille. Suomen puheenvuoron pitämistä vaikeuttaneiden yhteyshäiriöiden vuoksi Suomen näkemykset toimitettiin kirjallisesti kokouksen jälkeen Saksalle, seuraavalle puheenjohtajamaalle Portugalille ja komissiolle.

Christine Lambrecht totesi loppupuheenvuorossaan, että kaikki jäsenvaltiot kannattavat komission uutta toimintaohjelmaa ja pitävät ehdotettuja toimenpide-ehdotuksia hyvinä. Seuraavaksi katseet kääntyvät toimeenpanoon, jota Portugali jatkaa aktiivisesti yhdessä muiden jäsenvaltioiden kanssa tulevalle puheenjohtajuuskaudella. Tavoitteena on tuoda neuvoston päätelmät helmikuun kilpailukykyneuvostoon 25.2.2021 ja jatkaa ministerikeskustelua 15.3.2021, jolloin seuraava kuluttajasioista vastaavien ministereiden epävirallinen kokous järjestetään Portugalin toimesta.

Suomen edustajat
Valtiosihteeri Ville Kopra ja virkamiesdelegaatio Mikko Holm ja Maiju Mähönen TEM
Valtiosihteeri Malin Brännkärr ja virkamiesdelegaatio Katri Kummoinen OM

Liitteet Puheenjohtajan toimittama taustapaperi

Viite

Asiasanat	kuluttajansuoja, kuluttajapolitiikka
Hoitaa	OM, TEM
Tiedoksi	EUE, LIIVI, STM, TULLI, VM, VNK
